

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 23 mars 2012

Mål nr

B 3851-11

KLAGANDE

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

MOTPART

RGA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat TE

SAKEN

Grovt narkotikabrott m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2011-07-12 i mål B 1638-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar endast på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen *dels* bedömer gärningen enligt åtalspunkten 1, första stycket sista meningen (innehav av 4,31 g amfetamin) som narkotikabrott enligt 2 § narkotikastrafflagen (1968:64), *dels* ogillar åtalet enligt åtalspunkten 3.

TE tillerkänns för försvaret av RGA i Högsta domstolen ersättning av allmänna medel med 53 076 kr. Denna kostnad ska stanna på staten. Av beloppet avser 30 125 kr arbete, 8 840 kr tidsspillan, 3 496 kr utlägg och 10 615 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat straffskärpning.

RGA har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Riksåklagaren har förklarat att åtalet enligt åtalspunkt 3 bör ogillas.

DOMSKÄL

Brotten

1. RGA har enligt hovrättens dom gjort sig skyldig till *dels* grovt narkotikabrott bestående i att han ensam eller tillsammans och i samråd med annan förvärvat minst 350 g MDMA i överlåtelsesyfte, varav han förvarat 300,98 g, överlåtit minst 50 g och bjudit ut 6-7 g, samt innehåft 4,31 g amfetamin (åtalpunkterna 1 och 2), *dels* försök till narkotikabrott bestående i försök att förvärva narkotika för eget bruk (åtalpunkten 3).

Lagreglering

2. Enligt 1 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64) döms den som olovligen bl.a. förvärvar, överlåter, bjuder ut, förvarar eller innehar narkotika, om gärningen sker uppsåtligt, för narkotikabrott. Straffskalan är fängelse i högst tre år. Om brottet med hänsyn till arten och mängden narkotika och övriga omständigheter är att anse som ringa är straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader (2 §). Om brottet är att anse som grovt döms enligt 3 § för grovt narkotikabrott. Straffskalan är då fängelse i lägst två år och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Om MDMA – ecstasy

3. MDMA tillhör den farmakologiska huvudgruppen hallucinogener, som

framkallar eufori och hallucinationer. Hallucinogener kan vara både naturliga och syntetiska. Till de naturliga hör bl.a. meskalin. Till de syntetiska hör t.ex. LSD. En viktig grupp av de sistnämnda är ecstasyvarianterna MDMA, MDEA, MDA, MMDA m.fl. Dessa har betydande kemiska likheter med amfetamin varför de ibland räknas till huvudgruppen syntetiska centralstimulantia av amfetamintyp.

Ecstasys farlighet

4. Högsta domstolen har i ett antal rättsfall gjort generella farlighetsbedömningar av vissa narkotiska preparat (se NJA 2011 s. 357 med hänvisningar, och särskilt p. 25). I dessa rättsfall har ecstasy (tillsammans med LSD, Rohypnol och GHB) ansetts vara mindre farligt än heroin och kokain men farligare än amfetamin.
5. Under år 2011 har Högsta domstolen bedömt farligheten hos ytterligare narkotiska preparat. I rättsfallet NJA 2011 s. 357 uttalade Högsta domstolen att den generella farligheten hos mefedron – som till sin kemiska struktur och sina farmakologiska effekter liknar såväl amfetamin som ecstasy – inte skilde sig på något för straffvärdebedömningen i det målet avgörande sätt från amfetamins generella farlighet (p. 3 och 33). I rättsfallen NJA 2011 s. 675 I och II uttalade Högsta domstolen att MDPV och mefedron, liksom andra syntetiska katinoner, borde jämföras i farlighetshänseende och att dessa således inte skilde sig från amfetamin på något för straffvärdebedömningen i de målen avgörande sätt i fråga om generell farlighet. Samma bedömning gjordes i Högsta domstolens dom den 6 december 2011 i mål B 2521-11.
6. I domstolarna har stor skillnad gjorts mellan ecstasy och amfetamin när det gäller hur narkotikabrotten ska rubriceras och straffvärdebedömas (jfr t.ex.

NJA 2003 s. 339 och NJA 2004 s. 354). En sådan skillnad mellan preparaten har också kommit till uttryck i de tabeller eller riktlinjer till stöd för en enhetlig straffvärdebedömning som tagits fram i doktrinen. Gränsen för grovt narkotikabrott avseende ecstasy har enligt dessa tabeller/riktlinjer legat vid 160 tabletter fram till år 2005 och har sedan dess legat vid 200 tabletter, vilket motsvarar cirka 20 g (jfr p. 7). För amfetamin har gränsen under samma tid legat vid 101–250 gram respektive 250 gram. (Se Martin Borgeke och Georg Sterzel, Studier rörande påföljdspraxis med mera, 4 uppl. 2009, s. 655 och 644.)

7. Denna skillnad är anmärkningsvärd och förklaras inte heller av några större skillnader när det gäller missbruksdosen (för en icke tillvand person) för respektive preparat. Ecstasy förekommer oftast i tablettform varvid utgångspunkten är att en tablett motsvarar en missbruksdos. Uppgifterna om missbruksdosen varierar och ligger i intervallet 50–150 mg. För amfetamin uppges en vanlig missbruksdos uppgå till 100 mg i utblandad form men kan variera mellan 50 och 200 mg. (Se Martin Borgeke och Georg Sterzel, a.a. s. 655 och 642 samt Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Stockholm, RättsPM 2011:10 s. 81 och 29.)

8. Tillfogas kan att viss försiktighet bör iaktas vid bedömningen av ecstasys relativa farlighet med hänsyn till att den gradering av olika preparats farlighet som Högsta domstolen gjort inte i alla delar stämmer överens med graderingar som gjorts i andra sammanhang. Amfetamin anses således enligt vissa bedömare tvärtom vara farligare än ecstasy (se t.ex. David J. Nutt m.fl., Drug harms in the UK: a multicriteria decision analysis, publicerad i den brittiska medicinska tidskriften *The Lancet* 6 november 2010, och NJA 2011 s. 357, p. 32).

9. Högsta domstolen har alltså funnit att det finns en skillnad i farlighets-hänseende mellan ecstasy och amfetamin. Det saknas dock hållfast stöd för att anse denna skillnad vara mer än begränsad (jfr NJA 1992 s. 235).

Rubricering och straffvärdebedömning i narkotikamål

10. Genom rättsfallet NJA 2011 s. 357 tog Högsta domstolen avstånd från den straffvärdebedömning som hade utvecklats i domstolarna, särskilt när det gällde grova narkotikabrott (p. 26–28). Högsta domstolen framhöll återigen att mängden narkotika endast är en av flera omständigheter som ska beaktas vid rubriceringen och straffvärdebedömningen av narkotikabrott och att omständigheter vid sidan av mängden ska tillmätas större betydelse. Rättsfallet har därefter följts upp med ytterligare rättsfall, se punkten 5 ovan och Högsta domstolens dom den 9 mars 2012 i mål B 4468-11. Rättsfallen har gällt mefedron, MDPV (och därmed också amfetamin) samt amfetamin (2012 års avgörande). Den mer nyanserade bedömning av straffvärdet som kommer till uttryck i dessa rättsfall påverkar straffvärdebedömningen av samtliga narkotiska preparat när det gäller grova brott.

11. Av förarbetena till 3 § narkotikastrafflagen (se p. 2 ovan) och Högsta domstolens praxis framgår att rubriceringen grovt narkotikabrott är avsedd för de allvarligaste gärningarna, sådana som ingår i en yrkesmässig eller organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningssyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende. (Se prop. 1980/81:76 s. 203 ff. samt bl.a. NJA 2011 s. 357, p. 8 och 15, och Högsta domstolens dom den 6 december 2011 i mål B 2521-11.)

12. Av Högsta domstolens praxis följer att bedömningen ska ske med beaktande av den roll som gärningsmannen har haft när det gäller narkotika-

hanteringen i vidare mening, graden av delaktighet i hanteringen och, vid mer organiserad verksamhet, den ställning som den tilltalade intagit i organisationen. Av betydelse är därvid vilken insikt den tilltalade har haft rörande narkotikahandelns organisation och hans eller hennes eget syfte med hanteringen. Även fördelningen av brottslighetens ekonomiska utbyte har betydelse. (Se NJA 2004 s. 354 och Högsta domstolens dom den 6 december 2011 i mål B 2521-11.)

Omständigheterna i målet

13. RGA har beträffande gärningarna enligt åtalspunkterna 1 och 2 berättat att han agerade säljare åt en kamrat som i sin tur hade köpt partiet om 350 g MDMA via internet. Kamraten hade hållit på med liknande verksamhet i flera år, han hade flera hemsidor där han bjöd ut narkotika till försäljning och hade ett stort kontaktnät. Själv skulle RGA medverka som ”målvakt” och säljare för att tjäna pengar. Hans uppgift var att förvara narkotikan, ta emot betalning för gjorda beställningar, paketera narkotikan och posta den. Det var kamraten som tog emot beställningarna via hemsidan. För att få handla krävdes medlemskap. Priset bestämdes av kamraten och framgick av en prisplan; ju mer som köptes åt gången desto billigare blev det per gram. Köparen fick ett kodord och skickade det tillsammans med betalningen. Detta kodord vidarebefordrade han till kamraten – via chatt eller när de träffades – och berättade hur stor summa pengar som hade betalats. Han fick då besked från kamraten om vilken mängd narkotika han skulle skicka och till vilken adress. Avtalet mellan honom och kamraten var att de skulle dela lika på vinsten. Detta är första gången som han varit inblandad i hantering av ett så stort parti narkotika. Tidigare har det rört sig om mindre mängder. – Han är blandmissbrukare sedan länge. Det har rört sig om MDMA, amfetamin, läkemedel och alkohol.

14. Av utredningen framgår att det aktuella partiet MDMA var i pulverform och hade en renhet om 92–98 procent.

Bedömningen i detta fall

15. Innehavet av 4,31 gram amfetamin saknar samband med hanteringen av partiet med MDMA och ska bedömas som ett ringa brott enligt 2 § narkotikastrafflagen. Brottet påverkar inte det samlade straffvärdet.

16. Förvärv av narkotika för eget bruk är inte straffbart på försöksstadiet. Åtalet enligt åtalspunkt 3 ska därför ogillas (jfr NJA 1999 s. 215).

17. RGA har hanterat sammanlagt 350 g MDMA i pulverform, bl.a. genom att ensam eller tillsammans med annan förvärva partiet i överlåtelsesyfte, förvara 300 g av partiet och överlåta minst 50 g av partiet. Högsta domstolen utgår, liksom riksåklagaren, från att en missbruksdos är 100 mg (jfr p. 7). Mängden hanterad MDMA motsvarar alltså omkring 3 500 missbruksdoser. Hanteringen bör inte bedömas som flera brott utan som ett brott.

18. Brottet har begåtts inom ramen för en organiserad narkotikahandel, något RGA hade full insikt om. Hans roll i hanteringen var av avgörande betydelse för att narkotikahandeln skulle fungera. Genom att handeln ägde rum via internet var brottsligheten ägnad att leda till en omfattande spridning av narkotika. Av betydelse är vidare att hans delaktighet skedde i syfte att tjäna pengar och att han skulle få hälften av vinsten.

19. Det rör sig visserligen inte om det allvarligaste slaget av organiserad narkotikahandel. På grund av omständigheterna kring brottsligheten,

tillsammans med arten och mängden narkotika, är brottet ändå av ett så allvarligt slag som rubriceringen grovt narkotikabrott är avsedd för. (Se p. 2 och 12 ovan.) Brottet ska därför bedömas som grovt.

20. Den för brottet tillämpliga straffskalan är därmed fängelse i minst två år. Straffvärdet motsvarar, som hovrätten funnit, fängelse i tre år. Med hänsyn till straffvärdet ska straffet bestämmas till fängelse. Några skäl att avvika från ett straff bestämt efter straffvärdet har inte kommit fram.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Leif Thorsson, Ella Nyström,
Lena Moore (referent), Göran Lambertz och Agneta Bäcklund
Föredragande justitiesekreterare: Olof Wetterqvist